

Propostes / respostes

Prevenir o reprimir: un fals dilema?

Text **Ramon-Jordi Moles** i **Anna Garcia Hom** Centre de Recerca en Governança del Risc (UAB-UOC)

Prevenió i repressió, en matèria de seguretat ciutadana, sovint són presentades com a pols oposats d'un mateix àmbit de gestió, tot i que són respostes diferenciades a fenòmens diferents. Si la prevenió s'associa a riscos, la repressió es vincula a perills efectius. Només des de la confusió és possible justificar-les com a dualitat. Tampoc no és possible justificar la preeminència d'una, si no és que es pretén per motivacions polítiques, i no pas científiques.

Una perspectiva clàssica de la inseguretat ciutadana la vincula al mètode estadístic: l'índex d'inseguretat ciutadana derivarà de l'increment o disminució de fets detectats que constitueixin delictes, falta o infracció administrativa. Aquesta és precisament la perspectiva des de la qual s'ha construït la dualitat prevenió-repressió: ambdues pivoten sobre la lectura de fets esdevinguts i denunciats. Quedaran pendents tots els fets esdevinguts i no denunciats, més els que, tot i no ser encara denunciats, generen una imatge fàctica d'inseguretat (pintades, espais abandonats, brutícia, poca il·luminació, etc.). Encara més: quedaran pendents els fets que generen una imatge psicològica de vulnerabilitat (la victimització). Davant d'això, la perspectiva moderna s'ha centrat en l'anàlisi de la percepció dels riscos associats a la inseguretat ciutadana, tot i que resta per conèixer el procés de la seva construcció social. Cal, doncs, remuntar-nos a l'origen del fenomen per arribar a entendre com es construeixen socialment els riscos associats a la inseguretat ciutadana. És aquí on rau el sentit genuí de la prevenió: per poder definir la gestió dels riscos per tal de minimitzar-los i evitar que esdevinguin perills que hagin de ser reprimits, cal conèixer com han estat construïts socialment.

Sobre la construcció social de la inseguretat ciutadana

A conseqüència dels canvis socials evidenciats en les nostres societats, s'erigeixen nous fronts que requereixen cotes més altes de seguretat ciutadana mitjançant l'ús de procediments adients a la realitat multidisciplinària de l'objecte d'aquesta gestió: la ciutat i els qui l'habituen. La manera de tractar la qüestió dels riscos de la seguretat ciutadana es debat en la comunitat afectada i en els diferents grups socials implicats. La inseguretat ciutadana és, doncs, un tema social: una construcció social.

Des de la perspectiva científica, podem plantejar diverses aproximacions al concepte del risc. Segons Thompson,¹ hi ha

“ Cal conèixer com han estat construïts socialment els riscos associats a la inseguretad ciutadana, per poder-ne definir la gestió encaminada a minimitzar-los i evitar que esdevinguin perills que hagin de ser reprimits”.

una distinció entre el risc, d'una banda, com a propietat objectiva d'un fet mesurable –és a dir, la realitat– i, de l'altra, com a element resultant d'un judici personal i, per tant, subjecte a un procés de construcció social o cultural. Aquesta diferenciació clarament té repercussions en la gestió de la inseguretad ciutadana. Així doncs, en el moment de considerar l'estat d'aquesta, la incorporació dels elements de caràcter social permetrà introduir tant la perspectiva humana vinculada a tot procés de judici, com el context organitzatiu i social en el qual aquest es troba inserit i, finalment, l'ambigüitat inherent al coneixement i l'acció humana. I és que, d'acord amb l'aproximació sociològica desenvolupada a partir dels anys setanta, especialment per Berger i Luckmann², la inseguretad ciutadana, lluny de basar-se en una concepció veritable i objectiva, esdevindrà un nou clima d'idees i de sentiments en el qual les categories per descriure el món als altres es trobaran socialment negociades. Així, en els darrers anys, diversos autors³ emfatitzen la rellevància de les nocions subjectives per damunt de les objectives. Des d'aquesta perspectiva, la inseguretad no és un element de caràcter exclusivament tècnic, sinó profundament social.

L'esfera pública i els “stakeholders”

El concepte d'esfera pública té el seu origen en la Il·lustració i en les revolucions democràtiques del segle XVIII. En aquesta època van aparèixer una sèrie d'espais públics que van permetre als individus discutir i debatre assumptes de comú acord i, també, criticar l'Estat. El seu principal teòric, Jürgen Habermas (1989, ed. or. 1962), concep l'esfera pública com un fenomen social caracteritzat per adoptar la forma d'una xarxa complexa d'estructures comunicatives interconnectades i, en última instància, activades per la societat civil.

Per bé que en l'esfera pública els problemes dels individus al principi són privats, posteriorment esdevenen públics en el si d'associacions i institucions de la societat civil. Habermas defineix tres dimensions de l'esfera pública: a) *el nucli*, configurat pel Govern, l'Administració, els parlaments i la resta d'individus responsables dels processos de presa de decisions; b) *la perifèria interna*, és a dir, les institucions amb funcions delegades de l'Estat, com ara els cossos reglamentaris i les universitats; i c) *la perifèria externa*, configurada per grups, associacions i col·lectivitats encarregades de percebre, identificar i articular

els problemes, edificar els valors comunicatius, formar opinions i exercir influència sobre el sistema polític. En conseqüència, més enllà de considerar la possibilitat real del dany, en el context de l'esfera pública, els riscos, també els associats a la inseguretad ciutadana, esdevenen un problema públic i social, és a dir, un conflicte protagonitzat per un conjunt de grups, els anomenats *stakeholders* en constant reivindicació i ocupats en la tasca d'elaborar una manera col·lectivament acceptable de definir la realitat a partir dels seus discursos particulars (Strydom, 2002)⁴. Per això és decisiva la lectura de la inseguretad a la llum del paper dels *stakeholders* implicats. Cal destacar, en aquest sentit, la rellevància que ha adquirit a Espanya el concepte d'*alarma social* a l'hora d'instruir processos penals o valorar determinades tecnologies (energia nuclear, organismes genèticament modificats, videojocs o telefonia mòbil, per exemple), en la mesura que l'alarma social podria ben ser l'arma dels *stakeholders*.

Conclusió

La gestió dels riscos associats a la inseguretad ciutadana constitueix un factor clau estratègic per al desenvolupament d'una societat cohesionada i competitiva socialment i tecnològicament alhora que una controvèrsia ciutadana sobre la percepció col·lectiva d'un risc socialment construït. Això ha provocat un fals debat entre partidaris de la prevenció i partidaris de la repressió, malgrat l'existència d'un marc normatiu que, tot i que aparentment és suficient, esdevé un element ineficient pel que fa a això. Cal recórrer a l'anàlisi de la construcció social dels riscos associats a la inseguretad ciutadana per posar en valor el paper dels diferents *stakeholders* implicats en el procés per tal de dissenyar polítiques de gestió més eficients que superin la clàssica dicotomia prevenció-repressió.

Notes

- 1 Citat a Althaus, C. E. (2005). “A disciplinary perspective on the epistemological status of risk”, a *Risk Analysis*, 25 (3): 567-588.
- 2 Berger, P. i Luckmann, T. (1996). *La construcció social de la realitat*. Barcelona, Herder.
- 3 Strydom, P. (2002). *Risk, environment and society*. Buckingham, Open University Press. Taylor-Gooby, P. (2002). “Editorial: Varieties of risk”, a *Health, Risk & Society*, 4 (2): 109-111.
- 4 Strydom, P. (2002). *Risk, environment and society*. Buckingham, Open University Press.